

Idegennyelv-tudás, idegennyelv-használat

A Nemzeti Alaptanterv a következőképpen fogalmazza meg a nyelvtanulással kapcsolatos követelményeket:

„Az idegen nyelv tanítása elsősorban a gyakorlati nyelvi készségek elsajátítását szolgálja. Egyben megismerteti egy másik kultúra sajátos értékeit. A tankötelezettség ideje alatt legalább egy élő idegen nyelvet kell megtanítani olyan fokon, hogy a tanuló hétköznapi (turisztikai, egyszerűbb munkákra nézve munkavállalói, fogyasztói) helyzetekben a nyelvet használni tudja.”

A nyelvtudás mindig nagyon fontos volt, de Magyarország Európai Uniói tagságának már elengedhetetlen feltétele. Ez azonban nem csupán egy idegen nyelv tudását jelenti, különösen egy olyan ország esetében, mint hazánk, amelynek hivatalos nyelvét kevesen beszélik. Az Európai Unió alapja az egység a sokféleségben: a kultúrák, a szokások, a meggyőződések – és a nyelvek sokféleségében. Ahhoz, hogy ennek az európai demokráciának Magyarország is értékes és elismert tagja legyen, nem lehet szemet hunyni a nemzetközi kommunikáció szükségére felett. A társadalmi érintkezéshez és az egyén szocializálásához elengedhetetlen kommunikáció elsődleges eszköze a nyelv. Az a képesség, hogy több nyelven értsen és kommunikálni tudjon, minden európai polgár számára kívánatos, a mindennapi életben való boldoguláshoz nélkülözhetetlen készség. „Elfogadott és népszerű az a szemlélet, mely szerint a korai nyelvtanítás nagymértékben elősegíti olyan európai polgárok képzését, akik több nyelven képesek kommunikálni, és ezáltal alkalmassá teszi őket a kulturális közvetítő szerepre, a nemzetközi kapcsolatok ápolására. A nyelvtudás ezenfelül gazdasági szempontból is elengedhetetlen, az idegennyelv-ismerettel rendelkező európai polgár a munkaerőpiac fontos és értékes portékájává vált.” (Bérces Judit)

A kulturálisan sokszínű Európai Unió 25 tagországában 20 hivatalos nyelvet használnak, és mintegy 60 egyéb őshonos vagy más nyelvet is beszél a lakosság.

Az uniós állampolgárok 56%-a beszélt anyanyelvén kívül 2005-ben egy, 28% két, 11% legalább három idegen nyelvet. (Deményné Lehel Zsuzsa)

Magyarország európai integrációjának a társadalmi tevékenység minden területén egyik legfontosabb infrastrukturális alapfeltétele a megfelelő szintű idegennyelv-ismeret. A rendszerváltástól kezdve az oktatáspolitikai egyik fontos kérdésévé vált a nyelvvoktatás. Intézkedések sora látott napvilágot, (pl. a diploma nyelvvizsgálóhoz való kötése). A pozitív jelek ellenére, jelentős elmaradás tapasztalható az optimálisan elvárható nyelvtudásszint és az idegen nyelveket beszélők arányaiban. (Fóris Ágota–Kozma László)

Magyarországon az idegen nyelvet beszélők aránya – amely az 1990-es évi 9 százalékról 2005-re 23 százalékra nőtt – kevesebb, mint fele az uniós átlagnak.

Hazánkban a nyelvtudás néhány évvel ezelőtt még csak hasznos ismeretnek számított, napjainkban azonban az idegen nyelv tudása nemcsak előnyös, hanem kifejezetten kívánatos, sőt nem egy pályán elengedhetetlenül szükséges, nélkülözhetetlen tudásnak, felbecsülhetetlen értéknek, emellett pedig jó befektetésnek tartják. Nem győzünk tehát elég hangsúlyt fektetni a nyelvtanulás fontosságára, a gyakorlat mégsem ezt bizonyítja.

A vizsgálat célja, a kutatás résztvevői, a probléma megfogalmazása

Tömegével vannak végzős főiskolások, egyetemisták, akik azért nem kapnak diplomát, mert nem tudták letenni a középfokú nyelvvizsgát. Ez nemcsak azért szomorú, mert az uniós irányelv szerint minden uniós állampolgárnak tudnia kellene a saját anyanyelvén kívül legalább két másik tagország nyelvét, hanem, mert sok esetben az egy sincs meg. Munkakeresés szempontjából a legfontosabb az angol és a német. Főiskolánkon is ez a két nyelv szerepel az elsők között. De vajon tudatosul-e a hallgatókban a nyelvtudás jelentősége, milyen elképzeléseik vannak azzal kapcsolatban, hogy mire használják, használhatják a nyelvet e szakok hallgatói a diploma kézhezvétele után (fordítás, társalgás, tárgyalás, pályázatok)? Csak a diplomához szükséges dokumentum megszerzése a cél, vagy valóban tudatában vannak a hallgatók a nyelvtudás nyújtotta lehetőségeknek? Mi okoz problémát, nehézséget a nyelvtanulásban? Miért szólnak meg nehezen idegen nyelven?

Erre vonatkozóan végeztem felmérést, a Szent István Egyetem Alkalmazott Bölcsészeti Karának andragógia, művelődésszervező, informatikus-könyvtáros szakos hallgatói körében, és olyan tanító szakosoknál, akik nem az idegen nyelvet választották műveltségi területként. Arról érdeklődtem, hogy mire használják az általuk tanult nyelvet, ill. tudják-e használni a nyelvet későbbi munkájuk során. Milyen lehetőségeket látnak a nyelvtudásuk alkalmazására?

A vizsgálat módszere, az adatgyűjtés eszközei

Ehhez a vizsgálathoz a **kérdőíves feldolgozást** találtam a legkedvezőbbnek, hiszen az „elemzési egység” ebben az esetben az egyes ember, de a megfigyeléshez, következtetések levonásához mégis nagyobb létszámú válaszadóra van szükség. Ez a fajta vizsgálat megfelel nagyobb alapsokaság attitűdjeinek vagy orientációinak a mérésére is. A kérdőív szerkesztésekor az információk megszerzésére elsősorban valóban kérdéseket és nem állításokat alkalmaztam, a kérdések fajtáját tekintve pedig elsősorban a zárt kérdéseket, ahol a megkérdezettnek a megadott válaszlehetőségek közül kell választania. Ez esetben egy kérdőíven szerepeltek az általános rész (a hallgató körülményeire vonatkozó) kérdései és a konkrét témára, a nyelvtanulásra vonatkozó kérdések. A kérdőív elkészítése és a felmérés elvégzése után természetesen vannak tartalmi és technikai részek, amiket másként végeznék el. Ezeket a tapasztalatokat a következő felméréseknél feltétlenül alkalmazni fogom.

A kérdőívet csatolom a dolgozathoz a felmérés mellékleteként.

A felmérésben a SZIE ABK andragógia, művelődésszervező, könyvtáros-informatikus és tanító szak első éves, nappali tagozatos hallgatói vettek részt.

Koruk: 19–25 év

Nemi megoszlás: 87% nő / 17% férfi

A családi körülményeket tekintve nőtlen és hajadon fiatalok csoportjáról van szó, lakhelyként csak kevesen (15%) jelöltek meg állandó lakhelyül nagyvárost, a fennmaradó 85% kisvárosban vagy falun él.

Értékelés, eredmények

A kérdőív egyes pontjainak értékelése:

1. ponthoz: Az iskolai végzettség tekintetében változó a kép, a gimnáziumi végzettség jellemző a legtöbb hallgatónál, de több más jellegű középszintű végzettséget adó intézményt is megjelöltek, pl.: szakközépiskolákat, technikumokat.

2. ponthoz: A második pontban megfogalmazott kérdésre, hogy miért kezdte el tanulni a német nyelvet, a legnagyobb százalékban a „kell” és az „iskolai tantárgy” válaszokat jelölték be a hallgatók.

A 3. és 4. pont jelölései is meglepőek voltak: a hallgatók közül kevesebben (37%), jellemezte nyelvtudását az „elégg jól” válasszal, 67% csupán a „nem nagyon jól” választ húzta alá annak ellenére, hogy a nyelvtanulásuk ideje 9-13 évig terjed megszakítás nélkül. Elgondolkodtató, hogy ennek ellenére 84 százalékuk egyáltalán nem rendelkezik nyelvvizsgával, 11 százalékuk alapfokú, 5 százalék pedig középfokú nyelvvizsgával rendelkezik, pedig legtöbbjük érettségi vizsgát tett egy idegen nyelvből (10. kérdés).

5., 6. és 7. ponthoz: Jelenleg mindannyian egy középhasadó, nyelvi előkészítő csoport tagjai, heti 4 órában tanulják a német nyelvet, s a cél a rendelet által a diplomához előírt középfokú nyelvvizsga megszerzése. A nyelvtanulással otthon ennek érdekében csupán igen csekély időt töltenek, azt sem meghatározott rendszerességgel.

9. ponthoz: Meglepő, hogy német nyelvterületen a megkérdezettek közül csak nagyon kevesen jártak, nyelvvizsgával pedig, mint az előző pontban adatokkal jeleztem, minimum 9 éves tanulás után is csupán 16% rendelkezik, s ebből is a nagyobb rész alapfokú vizsga vagy annak egyik része, általában a szóbeli.

A 11. kérdés a felmérés lényegi pontja, a nyelvhasználat, ami újra csak meglepő eredménnyel szolgált, mert a hallgatók egynegyed része nemmel válaszolt arra a kérdésre, hogy használja-e a német nyelvet. Akik igennel válaszoltak, azoknál a TV által nyújtott német nyelvű csatornák adásai és az ismerősök, levelezőtársak szerepeltek elsősorban.

A 12. pontban pedig, ahol a nyelvnek a szakmában történő használatára vonatkozó kérdés szerepelt, tanácstalanok voltak, hogy ezeken a szakokon belül hogyan használhatnák az idegen nyelvet akkor, amikor az Unió keretein belül is pályázatok tömkelege szolgálja a kultúra, a külföldi kapcsolatok támogatását, s a felnőttképzésre vonatkozóan is sok lehetőséget ki lehet használni ez esetben idegen nyelvű (német) pályázatok elnyerésére. A könyvtárosok is rengeteg lehetőséget használhatnának ki pl. német kiadványok beszerzésére, könyvtári együttműködésekre.

KÉRDŐÍV

Töltse ki, kérem, a kérdőívet név nélkül, és a több alternatívát felkínáló kérdések esetében az Önre leginkább jellemző vagy az Ön által leginkább jellemzőnek tartott **egy választ** jelölje meg a megfelelő négyzet beikszelésével, adott esetben aláhúzással, eltérő esetben szöveges válasszal!

A válaszadó neme:	☐ férfi	☐ nő
Állandó lakóhelye:	☐ nagyváros	☐ Budapest
Jelenlegi lakóhelye:	☐ kisváros	☐ falu
Kora:		

1. Iskolai végzettsége:	☐ gimnázium	☐ szakközépiskola	☐ egyéb:
2. Miért kezdte el tanulni a német nyelvet? <i>Mert: világnyelv - hasznos - kell - iskolai tantárgy volt - tetszik - külföldi tervek - egyéb:</i>			
3. Ha le kellene írnia, hogyan beszél németül, hogyan jellemezné? <i>Tökéletesen - nagyon jól - elég jól - nem nagyon jól</i>			
4. Mióta tanul németül megszakítás nélkül?			
5. Jelenleg milyen szintű német csoport tagja? <i>Alapfokú - középhaladó - haladó - felsőfokú</i>			
6. Heti hány órában tanulja jelenleg a németet?			
7. Naponta hány órát tölt a német nyelv tanulásával?			
8. Milyen szintű tudásig szeretné tanulni a német nyelvet? <i>Alapfokú nyelvvizsga - középfokú nyelvvizsga - felsőfokú nyelvvizsga - jó kommunikatív készség</i>			
9. Járt már német nyelvterületen? Hol? Szeretne Ön Németországba, Ausztriába, Svájcba látogatni?			
10. Van-e nyelvvizsgája? <i>Igen</i> ☐ <i>alapfokú</i> ☐ <i>középfokú</i> ☐ <i>felsőfokú</i> <i>Nincs</i> ☐ <i>Igen</i> ☐ <i>ból</i>			
11. Használja a német nyelvet? Ha igen, hol?	☐ <i>igen</i>	☐ <i>nem</i>	☐ <i>német nyelvű csatornákat nézek</i> ☐ <i>olvasok németül</i> ☐ <i>van(nak) német ismerőseim (levelezőtársaim)</i> ☐ <i>egyéb</i>

Az első kérdőívet később kiegészítettem egy másikkal, amelyen a hallgatóknak a kérdésekre úgy kellett válaszolni, hogy 1-5-ig adhattak „osztályzatokat”.

5=nagyon, 4= eléggé, 3= közepesen, 2= nem igazán 1= egyáltalán nem

1	Mennyire tetszik a német nyelv?	
2	Mennyire fontos Ön szerint a német nyelv tudása ahhoz, hogy műveltebb legyen?	
3	Mennyire fontos a német nyelv a mai világban?	
4	Mennyire érdekli Önt a németül beszélő országok kultúrája és művészete?	
5	Mennyire lenne segítségére a német nyelvtudás, ha külföldre utazna?	
6	Munkájához milyen mértékben van szüksége német nyelvtudásra?	
7	Mennyire szeretné anyanyelvi szinten elsajátítani a német nyelvet?	
8	Ön szerint mennyire lenne hasznos, ha lenne középfokú nyelvvizsgája németből? (Ha már van, írjon 9-et!)	
9	Ön szerint későbbi szakmai előmenetelében mennyire játszhat szerepet német nyelvtudása?	
10	Mennyire szeretne megismerkedni a német nyelv beszélőivel?	
11	Milyen mértékben különböznek a németek a magyaroktól?	
12	Milyen gyakran találkozik (pl. utcán, étteremben, nyilvános helyeken) külföldiekkel ezekből az országokból?	
13	Mennyire élne szívesen ezekben az országokban?	
14	Milyen gyakran adódik lehetősége németül beszélni belföldi nyaralása alatt?	
15	Milyen gyakran szokott chattelni, e-mailezni az interneten?	
16	Milyen gyakran szokott német nyelvű internetes oldalakat nézegetni?	
17	Milyen gyakran szokott hagyományos leveleket írni német nyelven?	
18	Milyen gyakran szokott a barátai, ismerősei közül valaki beszélni arról, milyen az élet egy németül beszélő országban?	
19	Mennyire szeretne Ön ezekbe az országokba elutazni?	
20	Ön szerint milyen fontos szerepet játszanak ezek az országok a világban?	
21	Ön szerint milyen gazdagok ezek az országok?	

Elgondolkodtató, hogy a hallgatók nem a lehetőségeket látják a nyelvtanulásban, hanem egy valamilyen szinten teljesítendő kötelező kurzust, és a saját szakmájukat tekintve nem látják jövőt a nyelvvel kapcsolatban. A második kérdőív értékelése után sem változtak az első után levont következtetések annak ellenére, hogy magáról a célnyelvet beszélőkről, az országról pozitív volt a hallgatók véleménye, döntő többségük szívesen utazna a célnyelvi országba, de a nyelv, a nyelvhasználat nem képezi mindennapjaik részét. Nincsenek közvetlen baráti kapcsolataik a célnyelvi országokban, nem törekszenek önállóan információkat szerezni az internet segítségével sem. Abban döntő többségben egyetértés mutatkozik, hogy a műveltséghez, a kultúráltsághoz hozzátartozik, hogy valaki idegen nyelvet tanuljon és tudjon, jelen helyzetben azonban egy teljesítendő kurzusnak tekintik az idegen nyelvet.

Összegzés

A nyelvtudást az európaiak kétharmada az iskolában szerezte. A magyar általános iskolában hagyományosan egy idegen nyelv tanulása kötelező. A gimnáziumokban két idegen nyelvet oktatnak. A felsőoktatásban – a speciális szakok kivételével – a nyelvtanítás valójában

egy „melléktárgy”, vannak intézmények, ahol már nem is képezi az oktatás részét, a diploma megszerzése viszont nyelvvizsgához kötődik. Ezzel a döntéssel a kormány elősegítette azt, hogy nyugati mintára immár Magyarországon is megsokszorozódjon az idegen nyelveket komolyan, magas szinten tanulók száma. Maga a nyelvtanítás is változásokon ment keresztül az utóbbi évtizedekben. A régebbi nyelvtanközpontú oktatási módszert az utóbbi időben egyre inkább felváltotta a kommunikációt előtérbe helyező nyelvtanítás. Ez talán népszerűbb lehet a nyelvtanulók számára. Az iskolán kívüli nyelvtanulásban, Európában, a magyarországinál jóval nagyobb szerep jut a nyelvi környezetnek és a spontán önképző formáknak: kötetlen beszélgetés, ismétlődő látogatások az adott nyelvet beszélő országokban. A kérdőív kérdései alapján felvetődhet a gondolat, hogy talán nem a nyelvtanításban kell a problémát keresnünk, hanem a diákok nyelvtanuláshoz való hozzáállását, viszonyát kell megváltoztatnunk, mert „**A nyelv az, amit még rosszul is érdemes tudni**” mondta Lomb Kató, a híres szinkrontolmács. Hiszen ha nyelveket tudunk, kiszélesedik látókörünk, új lehetőségek nyílnak meg előttünk szakmailag és emberileg, érdeklődőbben tekintünk a bennünket körülvevő világra, lehetőségünk adódik az eltérő kultúrával rendelkező népek megértésére, elfogadására.

A nyelvtanulás célja tehát legyen a következő:

- A tanuló tudja használni az idegen nyelvet a hétköznapi és a munkával kapcsolatos kommunikációs helyzetekben.
- Az idegen nyelv használata révén legyen képes új emberi kapcsolatok létesítésére, növekedjék benne a más országok népe és kultúrája iránti megbecsülés.
- A nyelvtanulás során kialakuló alapkészségekre támaszkodva legyen képes nyelvtudása továbbfejlesztésére, illetve további idegen nyelvek elsajátítására.
- Szerezzen ismereteket a nyelvek természetéről, hogy ezáltal saját anyanyelvét is tágabb összefüggésben tudja szemlélni.
- Nyelvtudása segítségével legyen képes új ismeretek befogadására.
- Leljen örömet az idegen nyelvű önkifejezésben, mert az hozzájárul személyisége gazdagodásához és önbizalma növekedéséhez.
- Nyelvtudása segítse őt abban, hogy magyarként Európa polgára lehessen.

A felmérések alapján az általam vizsgált csoportokban nem igazán pozitív a kép a nyelvtanulással kapcsolatban. Az ezeken a szakokon tanuló hallgatók nem gondolkodnak külföldi munkavégzésben, és az első évfolyamon még a szakmájukban rejlő esetleges lehetőségeket (pl. pályázatok, külföldi kapcsolatok stb.) sem látják a nyelv felhasználására. Elgondolkodtató mindenestre, hogy ezek a hallgatók a mai nyitott világban ennyire nem tulajdonítanak jelentőséget a nyelvtudásnak, nyelvtanulásnak annak ellenére, hogy elméletben elismerik annak gyakorlati hasznosságát, személyesen azonban mégsem érzik maguk számára megfelelőképpen fontosnak. Felmerült bennem a gondolat, hogy elvégzem ezt a felmérést végzős és már végzett hallgatók körében összehasonlításképpen, hogyan alakulnak a kérdésre adott válaszok ezeknél a csoportoknál.

IRODALOM

- Fóris Ágota (2004): Idegennyelv-tudással kapcsolatos vizsgálat a Dél-Dunántúl középiskolaiban. Modern Nyelvtanítás
- Csapó Benő (2001): A nyelvtanulást és a nyelvtudást befolyásoló tényezők. *Iskolakultúra*, 8.sz. pp.25-35
- Bérces Judit (1998): „Korai Nyelvtanítás, és utána...?” *Új Pedagógiai Szemle*, 8. sz. pp.85-87
- Seidman Irving (2002): *Az interjú, mint kvalitatív kutatási módszer*. Budapest: Műszaki Könyvkiadó
- Earl Babbie (2003): *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Budapest, Balassi Kiadó